

się wokół sprawy wliczania stopnia z religii do średniej ocen, a także możliwości zdawania religii jako przedmiotu maturalnego.

Na zakończenie *Kompetencje Komisji Konkordatowej Stolicy Apostolskiej i Rządu RP* przedstawił ks. dr Witold Adamczewski. Umocowaniem prawnym działalności komisji jest regulacja art. 22 ust. 2 Konkordatu. Faktycznie powołane zostały dwie komisje: kościelna i rządowa. Zadaniem ich jest wprowadzenie w życie przepisów Konkordatu oraz podejmowanie problemów związanych z relacjami państwo–Kościół. Komisje zajmowały się już następującymi zagadnieniami: wprowadzeniem w życie przepisów dotyczących uznania przez państwo skutków cywilnych małżeństw wyznaniowych, sprawą ubezpieczeń osób duchownych, organizacją nauczania religii w przedszkolach, statusem prawnym szkół wyższych prowadzonych przez Kościół oraz wydziałów teologii na uniwersytetach państwowych, duszpasterstwem w szpitalach i więzieniach, sprawą uzyskiwania osobowości prawnej przez osoby prawa kanonicznego, a także problematyką współpracy w zakresie ochrony i udostępniania archiwaliów znajdujących się w zbiorach kościelnych. Trwają prace nad opracowaniem całościowych zasad finansowania działalności Kościoła.

Zarówno prelegenci, jak i uczestnicy dyskusji wieńczącej obrady Konkordat Polski oceniali jako nowoczesny i modelowy w krajach postkomunistycznych. Zwracano uwagę, iż pośrednio przyczynił się on także do poszanowania praw innych kościołów i związków wyznaniowych. Umowa konkordatowa, jak oceniono z perspektywy czasu, przyczyniła się do budowania pokoju religijnego i społecznego w Polsce, a realizacja jej postanowień zaowocowała wzrostem dobra wspólnego, zarówno dla Kościoła, jak i dla państwa i ludzi w Polsce. Kończąc obrady, ks. prof. dr hab. Józef Wroceński zapowiedział publikację wygłoszonych podczas konferencji referatów w kwartalniku „Prawo Kanoniczne”.

Marta Ordon

V Zjazd Katedr Prawa Wyznaniowego *Bilateralizm w stosunkach państwo-kościelnych*, Krasnobród, 13-15 maja 2008 r.

W dniach 13-15 maja 2008 r. Wydział Zamiejscowy Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL w Tomaszowie Lubelskim zorganizował ogólno-

polskie sympozjum połączone z już V Zjazdem Katedr i Wykładowców Prawa Wyznaniowego. Tym razem tematem obrad uczyniono *Bilateralizm w stosunkach państwowo-kościelnych*. Na miejsce Zjazdu wybrano jeden z ośrodków szkoleniowo-rekreacyjnych położonych w Krasnobrodzie, malowniczym miasteczku uzdrowskim na Roztoczu. Zjazd otworzył ks. prof. dr hab. Tadeusz Guz, Dziekan WZN PiE KUL, który zwrócił uwagę, że wybór tematu Zjazdu związany jest z przypadającą w tym roku 15. rocznicą podpisania Konkordatu między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską oraz 10. rocznicą jego ratyfikacji. Organizatorzy sympozjum postanowili jednak nie ograniczać się jedynie do umowy konkordatowej, ale zagadnienie potraktować wielopłaszczyznowo, włączając się do dyskusji nad sposobem ujęcia zasady bilateralności w obowiązującej Konstytucji RP.

Obrady podzielone zostały na cztery sesje tematyczne. Sesji I poświęconej aspektom filozoficzno-historycznym przewodniczył ks. prof. dr hab. Henryk Misztal (KUL). Rozpoczął ją referat ks. prof. dra hab. Tadeusza Guza pt. *Podstawy filozoficzne stosunków państwowo-kościelnych*. W swoim wystąpieniu prelegent wskazał na konieczność zakotwiczenia relacji państwo–Kościół w Polsce w prawie naturalnym. Kolejny wykład pt. *Chcieć i rozumieć – przykłady budowania dwustronnych relacji państwo–Kościół* wygłosił ks. prof. dr hab. Franciszek Longchamps de Berier (UJ). Wskazał on konkretne przykłady współpracy i budowania relacji zaczerpnięte z modelu przyjętego w Stanach Zjednoczonych. *Współpracę Kościoła i państwa w zwalczaniu herezji w dawnej Polsce* przybliżył mgr Maciej Mikula (UJ). Z kolei dr Jacek Dziobek-Romański (KUL) przedstawił *Ewolucję form regulacji sytuacji prawnych związków wyznaniowych w Polsce Ludowej*. Zwrócił uwagę, iż w PRL recypowano – z drobnymi zmianami – system radziecki nadający związkom wyznaniowym status stowarzyszeń prywatnych. Następnie głos zabrał dr Andrzej Szymański (UO), przybliżając temat *Likwidacja szpitali zakonnych w latach 1949–1958 jako przejaw braku bilateralizmu*. Wskazał podstawy prawne dokonywanych likwidacji, jak również zobrazował problem konkretnymi przykładami upaństwowiania szpitali prowadzonych przez zgromadzenia zakonne.

Popołudniową część obrad w ramach pierwszej sesji rozpoczął referat dra Zdzisława Zarzyckiego (UJ) pt. *Porozumienia Rządu z Konferencją Episkopatu Polski w sprawie organizacji duszpasterstwa katolickiego w policji, służbie celnej i straży granicznej*. Jako przykład pozytywnych

relacji we wzajemnych stosunkach państwo–Kościół wskazał on możliwość zorganizowania i funkcjonowania wyspecjalizowanego duszpasterstwa w różnych grupach zawodowych. Kolejny wykład pt. *Efektywność dialogu prowadzonego w ramach Komisji Wspólnej* wygłosił ks. prof. dr hab. Henryk Misztal. Komisja Wspólna, nazywana początkowo Komisją Mieszana, powstała w 1949 r. Owocem prac tej Komisji były m.in. porozumienia zawarte między Rządem a Episkopatem Polski w 1950 i 1956 r. Tematykę porozumienia z 1950 r. podjął następnie w swoim wystąpieniu prof. dr hab. Krzysztof Krasowski (UAM). Przedstawiając *Genezę „Porozumienia” między Rządem RP a Episkopatem Polski z 14 kwietnia 1950 r.*, przypomniał okoliczności zawarcia porozumienia oraz stanowisko Stolicy Apostolskiej wobec faktu jego zawarcia. Jako ostatni w tej sesji głos zabrał dr Andrzej Czohara, były dyrektor Departamentu Wyznań w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Ukazał on *Problemy postaw prawnych funkcjonowania Funduszu kościelnego*, jak również zaproponował konkretne drogi ich rozstrzygnięcia.

Sesję II zatytułowaną *Małżeństwo jako przedmiot uzgodnień bilateralnych* poprowadził prof. dr hab. Krzysztof Krasowski. Jako pierwszy wystąpił ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski (UKSW), który przybliżył temat *Instytucja małżeństwa wyznaniowego o skutkach cywilnoprawnych jako wyraz zasady bilateralności w stosunkach państwowo-kościelnych w Polsce*. Zdaniem prelegenta, zasada ta znajduje swój wyraz zarówno w postanowieniach Konkordatu i aktach wykonawczych do niego, szczególnie określających działania organów kościelnych i państwowych warunkujące zaistnienie małżeństwa, jak również w odniesieniu do orzekania w sprawach małżeńskich. Następnie ks. prof. dr hab. Ryszard Sztymiler (UWM) wygłosił referat pt. *Współpraca (istniejąca i postulowana) Państwa i Kościoła w prawnym regulowaniu kwestii dotyczących małżeństwa i rodziny*. Konieczna współpraca powinna – zdaniem mówcy – obejmować przede wszystkim kształtowanie norm służących przygotowaniu do małżeństwa, i to zarówno przygotowaniu dzieci i młodzieży do dojrzałego życia poprzez poradnictwo i wdrożenie odpowiednich programów nauczania, jak i przygotowaniu duszpasterzy i urzędników stanu cywilnego pod względem znajomości odpowiednich przepisów prawa. Z kolei dr Anna Tunia (KUL) przedstawiła *Uzgodnienia między związkami wyznaniowymi i władzami państwowymi dotyczące wykazu osób duchownych uprawnionych do asystowania przy zawieraniu małżeństw cywilnych w formie wyznaniowej*. Ustalenie podmiotów upoważnionych do przyjmowa-

nia oświadczeń o zawarciu małżeństwa oraz podmiotów uprawnionych do sporządzenia zaświadczenia stanowiącego podstawę cywilnej rejestracji małżeństw stanowi – zdaniem prelegentki – typową materię, która powinna być przedmiotem uzgodnień państwowo-kościelnych, gdyż władze państwowe, nie posiadając wiedzy z zakresu prawa wewnętrznego poszczególnych związków wyznaniowych, nie są kompetentne do ustalenia wykazu osób upoważnionych do przeprowadzania powyższych czynności.

Sesji III zatytułowanej *Współczesne przejawy bilateralizmu* przewodniczył ks. prof. dr hab. Ryszard Sztuchmiller. Rozpoczął ją referat dra Pawła Leszczyńskiego (PWSZ w Gorzowie Wlkp.) pt. *Dualny (ustawowy i umowny) tryb regulacji stosunków między państwem a nierzymskokatolickimi wspólnotami religijnymi według art. 25 ust. 5 Konstytucji*. Intencją, jaka przyświecała twórcom tego przepisu Konstytucji RP, było wprowadzenie pewnej namiastki regulacji konkordatowej. Prelegent z zalem jednak zauważył, że mimo 11 lat obowiązywania Konstytucji ta forma wzajemnych regulacji nadal nie funkcjonuje w praktyce. Ks. dr Piotr Steczkowski (URz) omówił *Uzgodnienia i porozumienia pomiędzy przedstawicielami publicznej radiofonii i telewizji a Kościołem w Polsce*. Wskazał, iż zarówno Konkordat, jak i ustawa o stosunku państwa do Kościoła katolickiego gwarantują Kościołowi prawo do emitowania własnych programów w publicznej radiofonii i telewizji. Sposób realizacji tego uprawnienia regulują porozumienia między Sekretariatem Konferencji Episkopatu Polski a jednostkami publicznej radiofonii i telewizji. W swoim wystąpieniu ksiądz doktor zwrócił uwagę przede wszystkim na praktyczną stronę zawierania i funkcjonowania takich porozumień. Z kolei ks. prof. dr hab. Artur Mezglewski (KUL/UO) wygłosił referat pt. *Porozumienia między związkami wyznaniowymi i Ministerstwem Edukacji Narodowej w sprawie kwalifikacji nauczycieli religii*. Poruszył w nim problematykę zakresu przedmiotowego zawieranych porozumień, ich treści, charakteru prawnego i obowiązywalności. Formułując wnioski *de lege ferenda*, zauważył, iż w związku z faktem, że porozumienia te nie mają charakteru norm prawa powszechnie obowiązującego, a stanowią jedynie akty prawa wewnętrznego, tekst takich porozumień winien być promulgowany w formie rozporządzenia właściwego ministra.

W dalszej części obrad w ramach sesji III głos zabrał ks. dr Dariusz Walencik (UO), który ukazał *Regulację spraw majątkowych związków wyznaniowych jako przejaw zasady bilateralizmu*. Ponieważ związki wyznaniowe brały udział w tworzeniu przepisów odnoszących się do regula-

cji ich spraw majątkowych, wpływając bezpośrednio na ich kształt, w ocenie prelegenta można zatem uznać, iż na poziomie stanowienia prawa regulacja ta jest przejawem wspomnianej zasady. Nie sposób już jednak uznać za przejaw zasady bilateralności wydawania decyzji uwłaszczeniowych przez wojewodę czy działalność orzeczniczą komisji regulacyjnych, zajmujących się rewindykacją znacjonalizowanego mienia związków wyznaniowych. Problematykę regulacji majątkowych kontynuował ks. dr Tadeusz Stanisławski (KUL), zajmując się zagadnieniem szczegółowym *Postępowania przed Komisją Majątkową* w kontekście zasady bilateralizmu. Sesję zakończyło przedłożenie dra Marka Bieleckiego (WZNPIE KUL) pt. *Porozumienia związków wyznaniowych z organami samorządu terytorialnego*. Prelegent zwrócił uwagę na bardzo szeroki zakres przedmiotowy zawieranych porozumień. Obejmują one m.in. pomoc społeczną, działalność pożytku publicznego i ochronę zdrowia.

Sesja IV poprowadzona przez ks. prof. dra hab. Wojciecha Góralskiego poświęcona została *Aspektom prawno-porównawczym*. Ks. dr hab. Jan Krajczyński (UKSW) przybliżył *Politykę konkordatową Konfederacji Helwetyckiej*. Przedstawił relacje między państwem a wspólnotami religijnymi w poszczególnych kantonach Konfederacji Szwajcarskiej, ukazał szczególną rolę konkordatów w systemie prawa szwajcarskiego, a także odniósł się do wybranych umów zawieranych ze Stolicą Apostolską przez poszczególne kantony. W dalszej części obrad prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński (ChAT) przybliżył *Elementy bilateralizmu w brytyjskim modelu stosunków państwo-wspólnoty religijne*. Skoncentrował się w swoim wystąpieniu na pokazaniu wspomnianych elementów w stosunkach między państwem a Kościołem Anglii i Kościołem Szkocji, mającymi w Zjednoczonym Królestwie status kościołów urzędowych. Podsumowując, zaznaczył, iż w brytyjskim modelu można dostrzec wybrane elementy typowe dla bilateralnego trybu regulacji statusu związków wyznaniowych, są one jednak częścią systemu państwa wyznaniowego, preferującego dwa Kościoły i dyskryminującego pozostałe wspólnoty wyznaniowe oraz osoby bezwyznaniowe, dlatego rozwiązania te nie zasługują na uwzględnienie w praktyce ustrojowej innych państw. Obrady zwieńczył wykład ks. dra hab. Piotra Stanisza (KUL) pt. *Proceduralne aspekty układowego regulowania stosunków między państwem a niekatolickimi związkami wyznaniowymi w Republice Włoskiej*. W kontekście dyskusji toczonych wokół art. 25 ust. 5 Konstytucji RP prelegent zwrócił uwagę, iż analiza włoskiej praktyki może być użyteczna przy kształtowaniu proce-

dur regulacji sytuacji prawnej niekatolickich związków wyznaniowych w Polsce.

Wysoki poziom merytoryczny wystąpienie pozwala mieć nadzieję, że zarówno wygłoszone referaty, podjęta w trakcie sympozjum dyskusja, jak i publikacja, która będzie owocem Zjazdu, przyczyniają się do pogłębienia, uporządkowania i rozwiązania wielu trudnych kwestii w relacjach państwowo-kościelnych.

Marta Ordon

Konferencja naukowa pt. *Pozyskiwanie środków na działalność instytucji kościelnych*, Lublin, 10 czerwca 2008 r.

W dniu 10 czerwca 2008 r. na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II odbyła się konferencja naukowa pt. *Pozyskiwanie środków na działalność instytucji kościelnych* zorganizowana przez Katedrę Prawa Wyznaniowego oraz II Katedrę Prawa Administracyjnego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II we współpracy z firmą konsultingową Doradztwo Gospodarcze DGA S.A. Konferencję rozpoczął ks. prof. dr hab. A. Mezglewski. W słowie wstępnym za cel zorganizowanej konferencji wskazał on dokonanie przeglądu możliwości finansowania zadań realizowanych przez kościelne jednostki organizacyjne w sferze publicznej. Po powitaniu wszystkich zgromadzonych poprosił o otwarcie konferencji prof. dra hab. R. Doktora, Rektora Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Otwierając konferencję Jego Magnificencja wskazał na aktualność podejmowanych zagadnień oraz potrzebę ich przedyskutowania i przybliżenia zainteresowanym. Słowo powitania wygłosił również mgr A. Głowacki, Prezes Zarządu DGA S.A. Rozpoczynając konferencję, głos zabrał także ks. prof. dr hab. A. Dębiński, Dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

Przewodnictwo pierwszej sesji objął ks. prof. dr hab. S. Tymosz. Natomiast jako pierwszy wygłosił swój referat pt. *Zbiórki publiczne* ks. prof. dr hab. L. Adamowicz (KUL). Zauważył on, że zbiórki publiczne to najstarsza i najbardziej rozpowszechniona forma finansowania kościołów,